

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**О Н О В Л Е Н Н Я З М І С Т У , Ф О Р М Т А
М Е Т О Д І В Н А В Ч А Н Н Я І В И Х О В А Н Н Я
В З А К Л А Д А Х О С В І Т И**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 4 (47)

Заснований в 1996 році

Рівне – 2012

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 4 (47). — Рівне: РДГУ, 2012. — 242 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем підготовки педагогічних кадрів для дошкільної освіти за матеріалами доповідей міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми підготовки педагогічних кадрів для дошкільної освіти», проведеної Рівненським державним гуманітарним університетом спільно з Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України, Педагогічним університетом імені комісії народної освіти (Краків, Польща), Інститутом психології імені Л. С. Віготського Російського державного гуманітарного університету (Москва, Росія), Білоруським педагогічним університетом імені Максима Танка (Мінськ, Білорусь), Бельцьким державним педагогічним університетом імені Алеко Руссо (Бельці, Молдова), факультетом дошкільного виховання та освіти дорослих Дебреценського університету (Гайдубесермень, Угорщина), Кременецьким обласним гуманітарно-педагогічним інститутом імені Тараса Шевченка.

Матеріали можуть бути корисними для науковців, працівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Пальчевський Степан Сергійович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

Янцур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний редактор) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, дійсний член НАПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Безкорвайна Ольга Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Вербець Владислав Володимирович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Воробійов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Малафійк Іван Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Петренко Оксана Борисівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Руденко Володимир Миколайович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський інститут слов'янознавства Київського славістичного університету);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 1 від 31.08.2012 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додатки до постанови ВАК України від 11.10.2000 р. № 1 – 03/8 і від 30.03.2011 р. № 1 – 05/3).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 09 — 06.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2012

Ключевые слова: фразеологические единицы, воспитательный потенциал, студенты.

The summary. The article represents idiomatic expressions which refer to the set of national and family oriented values of the Ukrainian nation and underlines their educative and cognitive potential.

Key words: idiomatic expressions, educative potential, students.

Одержано редакцією 01.08.2012 р.

УДК: 37: 159: 17.024.4 - 0534

Г. В. МАРЧУК

СОЦІАЛЬНИЙ ДОСВІД ЯК ОСНОВА СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ

Резюме. Стаття присвячена проблемі соціалізації дітей дошкільного віку. Розглядається становлення соціального досвіду дітей старшого дошкільного віку як основи соціальної компетентності.

Ключові слова: соціальний досвід, соціальна компетентність, соціалізація.

Постановка проблеми. Сучасна система дошкільної освіти потребує оновлення змісту і створення нових освітніх технологій, орієнтованих на соціалізацію дитини та становлення її особистості. Проблема становлення соціального досвіду підростаючого покоління обумовлена вимогами суспільства, яке ввійшло в період переоцінки базових цінностей. Зміни, що відбуваються в суспільстві, суттєво впливають на процес формування соціального досвіду у дітей дошкільного віку. Від того, які цінності будуть сформовані у дітей сьогодні, від того, наскільки молоде покоління буде готове до нового типу соціальних відносин, залежить розвиток нашого суспільства і в теперішній час, і в майбутньому. У процесі соціалізації дитина адаптується до змінних умов життя, навчається дотримуватися норм і вимог, почуватися членом певної спільноти, зважати на відмінність власних бажань від вимог довкілля, засвоювати доцільні правила, переносити свої знання в нові умови. Отже, процес цілеспрямованої соціалізації, яку здійснюють різні соціальні інституції, – важливий складник повноцінного розвитку особистості.

Дитинство на всіх етапах характеризується постійною орієнтацією на дорослий світ, потребою прилучення до соціуму, взаємодії з ним. Дошкільний вік виступає початковим етапом формування суб'єкта діяльності, спілкування та пізнання. Значення періоду від народження до вступу до школи полягає в набутті вихідних людських знань і умінь, психічних якостей і властивостей, необхідних людині для життя в суспільстві [4, 42].

Соціальний досвід, до якого залучається дитина з перших років життя, акумулюється та проявляється в соціальній культурі. Засвоєння культурних цінностей, їх перетворення є одним із фундаментальних завдань освіти.

Аналіз останніх досліджень. У психолого-педагогічній науці останнього десятиріччя виконано багато робіт, присвячених аналізу проблеми соціалізації дошкільників. У роботах обґрунтовано загальні положення й основи цієї проблеми (С. Козлова (1998); О. Кононко (1998); Т. Поніманська (1999); А. Богуш, Л. Варяниця, Н. Гавриш, С. Курінна, І. Печенко (2006)).

Аналіз соціально-педагогічних досліджень свідчить про зростаючий інтерес учених до проблеми ранньої соціалізації дітей. Розроблено вітчизняні та зарубіжні концепції соціалізації особистості. Визначено соціально-педагогічні умови збагачення дитячої субкультури на етапі дошкільного дитинства та молодшого шкільного віку, формування соціальних уявлень, методи впливу на становлення позитивних взаємин однолітків (В. Абраменкова, В. Алфімов, І. Зверева, А. Капська, С. Козлова, О. Кононко, С. Куліковська, Ю. Лебедев, С. Литвиненко, А. Мудрик, І. Печенко, Л. Хухлаєва, В. Ямницький та ін.).

Мета статті: розкрити особливості процесу соціалізації дітей дошкільного віку та становлення соціального досвіду як основи соціальної компетентності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Процес соціального розвитку являє собою складне явище, у ході якого відбувається засвоєння дитиною об'єктивно заданих норм людського співжиття і постійне відкриття, ствердження себе як соціального суб'єкта. Соціальний розвиток можливий тільки тоді, коли людина не тільки повторює створений і побудований на основі культурних цінностей соціальний досвід попередніх поколінь, але й доповнює та поглиблює його новим.

Соціалізація – неперервний процес, який триває протягом всього життя. Він поділяється на етапи, кожний з яких спеціалізується на вирішенні певних завдань, без яких наступний етап може не наступити або бути загальмованим.

У процесі соціалізації дитина набуває досвіду життя в суспільстві, засвоює соціальний досвід шляхом входження у соціальне середовище, систему соціальних зв'язків.

Суттєве значення в процесі соціалізації вже в дошкільному віці набуває соціальний досвід як результат засвоєння суспільного досвіду. Соціальний досвід розглядається як результат активної взаємодії з оточуючим світом, становлення якого не може бути обмежене лише засвоєнням певної суми відомостей, знань, навичок, зразків, бо пов'язане з оволодінням способами діяльності та спілкування. Соціальний досвід дитини дошкільного віку досить обмежений, однак він є механізмом регуляції соціальної поведінки. Дошкільне дитинство пов'язане з актуалізацією предметно-практичної діяльності та норм людських взаємин. Зростаюча особистість засвоює соціальний досвід, виробляє способи поведінки з предметами, оцінює результативність своїх дій, утворює свою позицію «Я» серед інших, прагне здобути визнання оточуючих, знайти собі відповідне місце в дитячому суспільстві.

Соціальний досвід, на думку О.Кононко, це побудоване на практичних враженнях чуттєво-емпіричне пізнання людиною соціальної дійсності.

Дошкільний вік – важливий етап в розвитку особистості. Це період початкової соціалізації особистості, залучення до світу культури, загальнолюдських цінностей, час встановлення початкових відносин з провідними сферами буття. Неповторні особливості фізичного, психічного, соціального розвитку проявляються в своєрідності способів і форм пізнання та діяльності дошкільника [2, 37].

Тому сучасний дошкільний навчальний заклад повинен стати місцем, де дитина отримує можливість широкого соціально-практичного самостійного контакту з найбільш значимими та близькими для її розвитку сферами життя. Накопичення дитиною під керівництвом дорослого цінного соціального досвіду – це шлях, який сприяє, по-перше, розкриттю вікового потенціалу дошкільника і, по-друге, успішному входженню в доросле життя. Із чого випливає, що віковий потенціал не може бути реалізований за відсутності соціальної зрілості людини на певній сходинці її розвитку.

Соціальний досвід дитини є результатом соціалізації та виховання. Оволодіння соціальним досвідом у дітей відбувається двома взаємопов'язаними шляхами.

По-перше, стихійно, оскільки дитина з перших кроків своє індивідуальне життя вибудовує в притаманному людському світу суспільно-історичному досвіді. Причому дитина не просто сприймає впливи оточуючого середовища, а, включаючись у спільну з іншими людьми поведінку, засвоює соціальний досвід.

По-друге, оволодіння соціальним досвідом реалізується і як цілеспрямований, спеціально організований суспільством відповідно до його соціально-економічної структури, ідеології, культури та мети виховання, освіти, навчання процес.

Головною складовою психолого-педагогічного механізму соціального досвіду виступає діяльність (Л. Виготський, О. Запорожець, Д. Ельконін, О. Леонтьєв). Дослідження показали, що накопичення досвіду відбувається в притаманній дитині діяльності – конструюванні, зображувальній і перш за все в грі [6, 23].

Так, у грі дитина, з одного боку, передає структуру діяльності дорослого (наприклад, лікар лікує хворого, учитель учить учня), з іншого боку – ігрова роль і її побудова дозволяє їй відобразити власне розуміння цієї ролі в житті, виразити в грі своє ставлення до ролі як певної життєвої позиції [5, 152].

Отже, соціальний досвід дитини – це завжди результат дії, активної взаємодії з оточуючим світом. Оволодіння соціальним досвідом означає не просто засвоєння певної суми знань, навичок, образів, а володіння тим способом діяльності та спілкування, результатом яких він є [1, 289].

Соціальний досвід особистості несе в собі не тільки те, що вона засвоює з матеріальної та духовної культури, але й те, як вона співвідносить себе з дійсністю, тобто певні соціальні відносини. Важливо відмітити, що соціальні відносини переживаються й дитиною, і, значить, переживання ці мають важливе значення в соціальному досвіді дитини. Соціальні відносини є сутнісною характеристикою соціального досвіду дитини та проявляються в трьох основних формах:

1) мотиваційній – специфіка якої в тому, що вона створює основу для реалізації процесу формування соціального досвіду дітей, визначає ступінь зацікавленості новими соціальними відносинами (в системі «я і батьки», «я й однолітки», «я і вихователь»);

2) когнітивній – виступає в вигляді інтересу до суспільного та морального життя суспільства. Показниками такого інтересу є запитання дітей до вихователя, батьків, узагалі до дорослих;

3) поведінковій – окремі дії, вчинки. Тут слід урахувувати, що практика соціальної поведінки дітей у цьому віці ще досить обмежена.

Таким чином, соціальний досвід дитини, як узагальнена на особистісному рівні дія суб'єкта, змістовно виражений у вигляді компонентів: мотиваційного, когнітивного та поведінкового.

Кожний із цих компонентів породжує важливі соціальні новоутворення особистості дитини: соціальні знання та переконання, соціальні установки, навички соціальної взаємодії та практичної діяльності. Сукупність цих новоутворень у їх реальному прояві створює в дитини «образ світу», тобто ціннісну систему соціальних відносин.

Мотиваційний компонент соціального досвіду проявляється в прагненні дітей до участі в нових соціальних відносинах, у потребі соціального спілкування в різних групах дітей і дорослих.

Когнітивний компонент соціального досвіду проявляється в їх соціальних уявленнях, поняттях і судженнях.

Поведінковий компонент соціального досвіду слід розглядати як практичну готовність дітей до певної поведінки, тобто спрямованість на реалізацію дитиною соціальних уявлень, цінностей, норм, що склалися.

Проведений аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив нам виділити відповідні критерії сформованості соціального досвіду дітей: *мотиваційний* (мотив до участі в нових соціальних відносинах, потреба в спілкуванні з різними групами дітей і дорослих); *когнітивний* (соціальні знання про «світ речей» і «світ людей», оволодіння певним рівнем соціальної грамотності, усвідомлення своєї соціальної ролі); *діяльнісний* (актуалізація соціального досвіду у важливій для дитини діяльності, адекватність поведінки дитини соціально-моральним нормам, ступінь сформованості соціальних навичок у дитини).

Формування соціального досвіду дітей являє собою процес, що складається з чотирьох взаємопов'язаних етапів, які реалізуються через комплекс педагогічних засобів:

1. Організаційний – створення організаційно-педагогічних умов (анкетування, бесіди, методичне забезпечення навчально-виховного процесу);
2. Мотиваційний – формування соціальних потреб, інтересів дітей (побудова оптимального стилю взаємовідносин дітей із різними групами однолітків, створення умов стимулювання креативності дітей);
3. Навчально-підготовчий – формування в дитини соціальної грамотності (варіанти та елементи тренінгів із формування соціальних умінь, заняття на розвиток соціальної культури);
4. Діяльнісний – оволодіння дитиною соціальними ролями та самореалізація в них (розвиваюче середовище, сюжетно-рольові ігри, екскурсії).

Із метою досягнення позитивних результатів щодо формування соціального досвіду дітей шести-семи років було створено спеціальні педагогічні умови роботи. Із-поміж них можна виокремити такі:

- набуття дітьми досвіду позитивного розв'язання життєвих ситуацій;
- сприймання та оцінно-етичне коментування художніх творів як основи адекватної оцінки власного стану та стану оточуючих;
- розвиток умінь усвідомлювати та вербалізувати власний стан і стан оточуючих;
- інсценування конфліктних і безконфліктних способів взаємодії з оточуючими з подальшим їх обговоренням;
- наявність позитивного емоційного тла життєдіяльності;
- застосування комплексу адекватних педагогічних засобів, що ефективно реалізують виховні цілі.

Формування соціального досвіду як показника соціалізації дітей шести-семи років неможливе без набуття дітьми досвіду позитивного розв'язання життєвих ситуацій. Починаючи з раннього віку, вони весь час потрапляють у різні життєві ситуації, із яких мусять знаходити вихід. Першочергове завдання дорослого – навчити малюків способам позитивного виходу з будь-якої проблемної ситуації. Дорослий стає головною умовою перетворення початкових афективних тенденцій на власне людські емоції різної модальності (радість, захоплення, смуток). Вхідження дитини в світ, залучення її до культури людських відносин відбувається перш за все в процесі спільної діяльності дитини і близького дорослого.

Наступною умовою є сприймання та оцінно-етичне коментування художніх творів як основи формування адекватної оцінки власного стану та стану оточуючих. Твори художньої літератури алегорично чи прямо відтворюють людські стосунки. Сприймаючи художні твори, аналізуючи їх, діти вчаться оцінювати вчинки та поведінку літературних персонажів. Сприймання являє собою єдність чуттєвого та логічного, чуттєвого і смислового, відчуття та мислення, оскільки це не безпосередньо пасивне відображення, а процес осмисленого активного чуттєвого пізнання. Важливо розвивати в дітей емоційне ставлення до героїв твору та емоційний відгук на події, що відбуваються з літературними персонажами, а також уміння проводити аналогії з власними вчинками. Все це вимагає від дитини активності, входження в низку зображуваних подій, співпереживання героям тощо. Діти шести-семи років відразу ж поділяють героїв на позитивних і негативних, надають оцінку їхнім учинкам.

Значущим у формуванні в шестиліток позитивного сприймання довкілля, на наш погляд, є застосування комплексу адекватних педагогічних засобів, що ефективно реалізують виховні цілі. Із-поміж них можна виокремити такі: розв'язання проблемних ситуацій, педагогічна провокація, етичні бесіди, художній аналіз літературних творів, оцінно-етичний коментар художніх творів, інтегровані заняття, полілог, оцінний коментар «Погляд ззовні», психологічне інтерв'ювання, жартівливі діалоги, створення рукописного словника, гра-стратегія, пошуково-експериментальна діяльність, аналітичні вправи, моделювання, схематизація, аналіз піктограм, психологічні етюди; створення словника ситуацій, рухів, жестів, відчуттів тощо.

Однією з умов формування соціального досвіду є розвиток умінь усвідомлювати та вербалізувати власний стан і стан оточуючих і враховувати його у взаєминах із ровесниками та дорослими.

Усвідомлення власного стану є досить значущим для дошкільників, адже дитина прислуховується до власного Я, своїх бажань і почуттів. Значно важче малюкам усвідомлювати та вербалізувати стан оточуючих. Через нездатність зрозуміти однолітків часто виникають конфлікти та конфліктні ситуації, агресія. Тому дуже важливо розвинути вміння дітей прислухатися не лише до власного «Я», а й поважати особистість інших. Задля цього дитину необхідно збуджувати до активної внутрішньої роботи під час опанування соціального змісту стосунків. Основним психологічним механізмом, що здійснює цю внутрішню роботу і відкриває дитині свою власну суть, є дитячі емоції. Природа емоційних проявів у дітей пов'язана з умовами доступної дитині діяльності та окремих дій.

Значну увагу в роботі щодо формування соціальної компетентності важливо приділяти вихованню почуття гумору як показника позитивного емоційного тла особистості. Гумор – це особливий вид комічного, що поєднує насмішку і співчуття, зовнішнє комічне трактування та внутрішню причетність до того, що уявляється смішним. У гуморі під маскою смішного криється серйозне ставлення до предмета сміху. У дітей шести-семи років вже є зачатки почуття гумору. Воно проявляється в тому, що діти жартують одне з одним, корчать гримаси, говорять нісенітниці, і від цього отримують велике задоволення. Крім того, вони дуже люблять слухати казки та вірші, де зустрічаються так звані «перевертисі». Водночас «перевертисі» викликають сміх лише тоді, коли діти добре знають, як буває насправді. Почуття комічного проявляється у дітей і в їхній творчій діяльності: у складених ними дражнилках, лічилках, перефразуванні відомих віршів,

пісеньок. Почуття гумору відіграє вирішальну роль у розвитку позитивного емоційного тла дитини.

Почуття комічного багато в чому залежить від життєвого досвіду дитини. Обмеженість досвіду призводить до того, що діти 6-7 років, на відміну від більш старших дітей, замість того, щоб сміятися в комічних ситуаціях, часто відчують страх і хвилювання за улюбленого героя, бояться, що з ним трапиться нещасний випадок.

Дорослий уже з дитинства допомагає дитині знаходити опору в собі самому, нарощувати ресурси психологічного протистояння негативним факторам реальності та взаємодії з благодатними подіями тієї ж реальності. Саме близькі дорослі здатні створити умови для повноцінного розвитку малюка.

Висновки. Система дослідного навчання сприяла тому, що діти поступово не тільки опанували соціальні норми та правила поведінки, а й уміли досить вдало використовувати набуті знання у власній практичній діяльності. Більшість дітей були налаштованими, здатними виходити із ситуації, що склалася зі знаком плюс. Окрім цього, вони розуміли власні бажання та вчинки, а також співвідносили їх із бажаннями однолітків; адекватно оцінювали власний стан і стан оточуючих.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богуш А. М. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі: [підручник для ВНЗ] / А. М. Богуш, Н. В. Гавриш. – К., 2008. – 408 с.
2. Кононко О. Л. Соціально-емоційний розвиток особистості (в дошкільному дитинстві): [навч. посіб. для вищ. навч. закладів] / О. Л. Кононко. – К., 1998. – 255 с.
3. Організація дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: [навчально-методичний посібник] / За ред. Г. С. Тарасенко. – К., 2010. – 320 с.
4. Поніманська Т. І. Теоретико-методичні засади гуманістичного виховання дітей дошкільного віку: [монографія] / Т. І. Поніманська. – Рівне: РДГУ, 2006. – 364 с.
5. Козлова С. А. Теория и методика ознакомления дошкольников с социальной действительностью / С. А. Козлова. – М., 1998. – 160 с.
6. Развитие социальных эмоций у детей дошкольного возраста / Под ред. А. В. Запорожца и Я. З. Неверович. – М., 1986.

Резюме. Стаття посвячена проблеме социализации детей дошкольного возраста. Рассматривается становление социального опыта детей старшего дошкольного возраста как основы социальной компетентности.

Ключевые слова: социальный опыт, социальная компетентность, социализация.

The summary. The article deals with the socialization of preschool children. The article deals with the formation of the social experience of children under school age as a basis for social competence.

Key words: social experience, socialization, social competence.

Одержано редакцією 02.08.2012 р.

УДК: 373.2:796.011.1

М. С. МЕЛЬНИКОВА

СТАНОВЛЕНИЕ ДОШКОЛЬНИКА КАК СУБЪЕКТА ДВИГАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Резюме. У статті представлені ідеї суб'єктного підходу, умови розвитку суб'єктності дошкільника в руховій діяльності. Визначені напрями і пріоритети виховання дитини як суб'єкта діяльності в умовах особистісно орієнтованого навчання. Проблемною галуззю є і вибір ефективних форм і методів організації педагогічного процесу з метою забезпечення суб'єктної ініціативи і самостійності дітей.

Ключові слова: суб'єктність, суб'єкт, суб'єктні якості, самостійність, творчість, самооцінка, рухи, знання, уявлення, проблемно-творчі завдання.

Постановка проблеми. Субъект – активно действующий, познающий, обладающий сознанием и волей человек, способный действовать целенаправленно. Субъект может проявить инициативу и самостоятельность, принять и реализовать решение, оценить последствия своего поведения, самоизменяться и самосовершенствоваться, определять перспективу своей многомерной жизнедеятельность. На таком уровне своего развития человек способен сознательно воздействовать на окружающую действительность, изменять ее в своих целях, а также изменять в своих целях самого себя.

Достижение человеком уровня субъектности предполагает овладение им совокупностью родовых психологических способностей и механизмов, обобщенно представленных в таких психологических реалиях, как разум, чувства, побуждения, воля, характер человека. Мерой объективности субъективных явлений является их включенность в реальную практику жизни людей. Становление человека субъектом собственной жизнедеятельности – это освоение норм и способов человеческой деятельности, правил общежития, основных смыслов и ценностей совместной жизни людей [2].

В современный период проведено ряд исследований доказывающих возможность становления субъектности дошкольника в разных видах деятельности. Анализ исследований позволяет выделить основные направления развития ребенка как субъекта деятельности: первый год жизни – ребенок как субъект

ЗМІСТ

<i>Алеко О. А.</i> Формування первинного соціального досвіду дитини в родині як педагогічна проблема.	3
<i>Анципирович О. Н.</i> Теоретические и практические аспекты проблемы проектирования средств обучения в музыкальном воспитании детей дошкольного возраста.	6
<i>Безносок О. О., Плахотнік О. В.</i> Науково-методичні засади екологічної освіти і виховання учнів початкової школи.	10
<i>Бондаренко Н. Б., Ляшова Н. М.</i> Особливості організації підготовки майбутніх педагогів до роботи в умовах наступності дошкільного закладу та початкової школи.	13
<i>Войтович О. В.</i> Емоційна культура вихователя як умова ефективної педагогічної діяльності.	17
<i>Врочинська Л. І.</i> Дослідження стану роботи педагогів ДНЗ з виховання гуманної поведінки дітей старшого дошкільного віку.	21
<i>Гаврілова Л. Г.</i> Використання мультимедійних навчально-розвивальних засобів у музично-естетичному вихованні дошкільників.	25
<i>Гецько С. І.</i> Компетентність батьків як умова успішного виховання особливої дитини.	29
<i>Глінчук Ю. О.</i> Використання мультфільму як дидактичного засобу при формуванні елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку.	32
<i>Горбатова Е. В.</i> Развитие изобразительного творчества старших дошкольников в условиях интеграции содержания дошкольного образования.	36
<i>Горопаха Н. М.</i> Компетентнісний підхід у екологічній освіті дітей дошкільного віку.	39
<i>Дичківська І. М.</i> Поліцентрична сутність мотивації до інноваційної педагогічної діяльності.	43
<i>Доманюк О. М.</i> Організаційно-методичні засади співпраці педагогів і батьків у становленні соціального досвіду дошкільників.	48
<i>Дубинина Д. Н.</i> Формирование коммуникативных умений у детей старшего дошкольного возраста.	52
<i>Зайцева Л. І.</i> Педагогічні умови формування у старших дошкільників знань про об'єкти природно-предметного довкілля.	56
<i>Золотарева Е. К.</i> Системная модель инновационного куррикулума для начальной ступени образования.	60
<i>Кирста Н. Р.</i> Психологічний контекст професійно-орієнтованих дисциплін за фахом «Дошкільне виховання».	66
<i>Ковалев В. Н.</i> Формирование конативной конфликтологической компетенции у студентов психологического факультета.	68
<i>Ковшар О. В.</i> Забезпечення готовності до навчання та наступності в контексті організації передшкільної освіти.	71
<i>Козлюк О. А.</i> Інтегрований підхід до проблеми дитинства.	74
<i>Комарова І. А., Спирин С. В.</i> Игровые основы радиационной безопасности дошкольников.	79
<i>Кондратець І. В.</i> Рефлексія як структурний компонент структури готовності педагога до інноваційної діяльності.	83
<i>Кононко О. Л.</i> Психологічні аспекти впровадження компетентнісного підходу в підготовку фахівців із дошкільної освіти.	86
<i>Косарева Г. М.</i> Клінічні прояви, ознаки та симптоми раннього дитячого аутизму.	90
<i>Косарева О. І.</i> Особливості застосування казкотерапії при подоланні емоційних проблем у дітей.	94
<i>Кравцова Е. Е.</i> Общение и деятельность: теоретико-прикладной аспект.	98
<i>Лазарович Н. Б.</i> Наступність у розвитку обдарованості дітей старшого дошкільного і молодшого шкільного віку.	99
<i>Луценко І. О.</i> Підготовка майбутніх вихователів до формування комунікативно-мовленнєвої діяльності дітей у контексті системно-цілісного підходу.	103
<i>Малашенок М. А.</i> Развитие творческих способностей дошкольников в процессе обучения ручному ткачеству.	106
<i>Маліновська Н. В.</i> Підготовка майбутніх вихователів до формування мотивації навчально-мовленнєвої діяльності старших дошкільників.	110
<i>Маркотенко Т. С.</i> Фразеологізми як засіб формування національних цінностей у студентів.	113
<i>Марчук Г. В.</i> Соціальний досвід як основа соціальної компетентності дошкільників.	117
<i>Мельникова М. С.</i> Становление дошкольника как субъекта двигательной деятельности.	120
<i>Міхєєва О. І.</i> Педагогічні умови розвитку здібності до вирішування у дітей старшого дошкільного віку.	124
<i>Нечай С. П.</i> Музичний фольклор як домінуючий тип художнього сприйняття світу в період дитинства.	128
<i>Одерій Л. Є., Роздимаха А. І.</i> Особливості використання мистецтвознавчої оповіді в мовленнєвому розвитку дітей дошкільного віку.	131
<i>Олійник О. М.</i> Система підготовки фахівця дошкільної освіти до театральної-ігрової діяльності та професійної майстерності.	135
<i>Онищук І. А.</i> Розвиток творчого самовираження старших дошкільників у музичній діяльності.	138

Павлов Ю. О. Методологічні підходи до організації профілактичної роботи зі студентською молоддю у формуванні здорового способу життя, упередженні ВІЛ/СНІДу.	142
Павлюк Т. О. Засоби та методи формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку.	146
Падалка О. І. Розвиток професійних мотивів у майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у процесі формування пріоритетних педагогічних цінностей.	149
Пашико В. Л. Метафора как средство освоения культуры детьми дошкольного возраста.	153
Плахотнік О. В. Формування дружніх взаємин у дітей дошкільного віку.	156
Поніманська Т. І. Підготовка студентів до гуманістичного виховання дітей старшого дошкільного віку: стан та проблеми.	162
Рего Г. І. Передумови формування методики роботи в інституціях дошкільного виховання Закарпаття (кінця XIX – початку XX ст.).	166
Руденко Ю. А. Компетентнісний підхід до розвитку увиразнення мовлення майбутніх вихователів.	170
Савченко М. В. Педагогічні умови виховання самостійності дітей дошкільного віку в ігровій діяльності.	173
Садова Т. А. Організація пізнавальної діяльності студентів у сучасному ВНЗ: теоретичний аспект.	176
Семенова Н. І. Формування здорової особистості у процесі взаємодії дошкільного навчального закладу і сім'ї.	180
Сидельникова О. Д. Виховання ціннісного самоставлення у дітей дошкільного віку.	184
Синельников В. Б., Данилова Н. И. К вопросу о присвоении универсальных категорий человеческого мышления в дошкольном возрасте.	188
Старжинская Н.С., Тукач В.П. Современные тенденции дошкольного образования в Республике Беларусь.	190
Степанова О. І. Мовленнєва ситуація в системі з розвитку усного монологічного мовлення дошкільників.	193
Стреха Е. А. Проблема преемственности в экологическом образовании детей старшего дошкольного и младшего школьного возраста.	196
Сузанская Т. Н. «Детский текст»: к вопросу об историко-литературных основах курса детской литературы.	199
Трусова О.Л. Веб-квест як інноваційна інформаційно-комунікаційна технологія вищої школи підготовки майбутніх вихователів.	205
Фасолько Т. С. Теоретичні підходи до проблеми формування асертивної поведінки у дітей дошкільного віку.	208
Шебеко В. Н. Влияние средств физической культуры на развитие личности ребенка.	211
Шелестова Л. В. Формування картини світу дошкільників: проблеми теорії й практики.	215
Яблонська Т. М. Взаємодія викладача та студентів у педагогічній підготовці, побудованій на принципі рольової перспективи.	220
Янциур Л. А. Художня освіта майбутніх вихователів як основа керівництва образотворчою діяльністю дошкільників.	224
Демень П. Можливості використання методу проектів у румунських дошкільних закладах.	227
Жебровська Т. Зустрічі і навчальні діалоги з мистецтвом, або про мистецтво, близьке дітям.	232
Телекі Ю. Минуле та сучасність дошкільних закладів Угорщини.	235
Відомості про авторів.	238